

TÜRK

2022, Yıl/Year: 10, Sayı/Issue: 29, ISSN: 2147-8872

TÜRK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 09.05.2022

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 21.06.2022

Sayfa / Page: 101-115

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Dr. Öğr. Üyesi Erol EROĞLU

Sakarya Üniversitesi, Türk Dili Bölümü Öğretim Üyesi

eeroglu@sakarya.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi Yavuz KÖKTAN

Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Bölümü Öğretim Üyesi

ykoktan@sakarya.edu.tr

KOSOVA'NIN PRİZREN VE GİLAN ŞEHİRLERİNDE YAŞAYAN TÜRKLERİN HALK KÜLTÜRÜNDE EVLENME *

Öz

Bu çalışmanın konusu; insan hayatının ana geçiş dönemlerinden biri olan evlenme ile ilgili olarak Kosova'nın Prizren ve Gilan şehirlerinde yaşayan Türklerin geleneksel uygulamalarını tespit etmek ve bunlara bağlı olarak yapılan pratikleri ortaya koymaktır. Geçiş dönemlerinde birey, çeşitli adet ve inanmalarla yeni hayatına, hayatındaki yeni döneme hazırlanır. Kosova'da yaşayan Türkler Müslüman bir toplumdur. Dolayısıyla gelenek ve inanışlarında İslamiyet'in büyük oranda etkisi olduğu görülmektedir. Birçok Türk topluluğunda olduğu gibi İslam öncesi inanışlarının izlerini de görmek mümkündür. Geleneklerin korunup yaşatılmasında Kosova Türklerinin genel karakteristik özellikleri ve dinî anlayışlarının büyük payı vardır. Bu özellikleriyle geçmişle bağlarını koparmamalarından dolayı onların hayatında atalarından kalan birçok gelenek ve görenek tüm canlılığı ile hâlâ yaşamaktadır. Türk Milleti'nin köklü geçmişinin, tarihî ve kültürel birikiminin bir yansıması olarak Kosova Türklerinin gelenek, görenek ve inanışları oldukça zengindir.

Anahtar Kelimeler: Prizren, Gilan, Geçiş Dönemleri, Evlenme, Kültür.

* Bu çalışma; Yavuz Köktan ve Erol Eroğlu tarafından hazırlanan, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı EABD tarafından kabul edilen doktora tezlerindeki verilerinden elde edilmiştir.

MARRIAGE IN FOLK CULTURE OF TURKS LIVING IN THE CITIES OF PRIZREN AND GILAN OF KOSOVO

Abstract

The subject of this study is to identify the traditional practices of Turks living in the city of Prizren and Gilan in Kosovo in relation to married from the main transitional periods of human life and to reveal the practices performed accordingly. In these periods any individual is prepared for new life, new period in life with various practices and beliefs. Kosova Turks are a Muslim society. Therefore, it has been observed that Islam has a great influence on their traditions and beliefs. As in many Turkish communities, it is possible to see the traces of their pre-Islamic beliefs. The general characteristics and religious understanding of Kosovo Turks have a great role in preserving and keeping the traditions alive. With these features, many traditions and traditions that remain from their ancestors in their lives are still alive with all their vitality because they do not lose their ties with the past. As a reflection of the deep-rooted history and historical and cultural accumulation of the Turkish Nation, the traditions, customs and beliefs of the Kosovo Turks are very rich.

Key Words: Prizren, Gilan, Transition Periods, Married, Culture.

Giriş

Araştırmanın konusu, Kosova'nın Prizren ve Gilan şehirlerinde yaşayan Türklere "evlenme"dir. Geçiş dönemleri, yeni bir hayata geçişin başlangıç noktalarını oluşturmaktadır. Ailenin toplumsal yapının temelini oluşturması, bu birliği sağlayan evlenme olayına evrensel bir değer kazandırmıştır. Her toplumda evlenme, bağlı bulunduğu kültür tipinin belirli kurallarına uyularak gerekleştirilir. Bu nedenle, evlenmede uygulanan tre, adet gelenek ve görenek o toplumun evlenme kültürünü oluşturur.

Bir toplumdaki örf, âdet, gelenek, görenek ve inanışlar, o toplumun kültürünü meydana getirmektedir. Kültür; toplumların geçmişi ve geleceği arasında bir köprü vazifesi görerek, milletlerin varlıklarını ve birliklerini korumalarına büyük lde yardımcı olmaktadır.

Geçiş dönemleri, insanın eski durumundan kopuşunun ve yeni bir hayata geçişinin başlangıç noktaları olan, doğum, evlenme ve ölümdür. A. Van Gennep geçiş dönemlerine ait törenlerin işlevini, "Toplumdan topluma değişen ve bir sosyal durumdan bir başka sosyal durumla ilgili çeşitli ve başarılı geçiş uygulamaları vardır. Bir insanın hayatının başlangıç ve bitişleri geçiş dönemleriyle belirgin hale gelir. Bu geçiş dönemleri doğum, sosyal erginlik, evlilik, babalık/analık, sosyal gelişme, meslek uzmanlaşma ve ölümdür. Bu olayların her biri için törenler vardır. Bu törenlerin temel görevi veya işlevi, bireyi tanımlanmış yapmak, belirgin bir durumdan bir başkasına geçişte bireye yardımcı olmaktır." şeklinde açıklar (obanoğlu, 2000:172). Bu ritüeller bir halden diğerine geçişi psikolojik olarak kolaylaştırırken, kişiye yeni durumun yesi olma konusunda şartlandırır ve eğitir. Toplum içinde önemli olayları belli bir düzen içinde yaşamayı sağlar ve düzeni korur

(Günay, 1995:2). Geçiş dönemlerinde yapılan törenler; kişinin yeni durumunu belirtmek, onu kutlamak, “eşik”teki kişiyi yalnız bırakmamak amacıyla yapılır (rnek, 2000: 131).

Bu çalışmada konu edindiğimiz Kosova’nın Prizren ve Gilan şehirlerinde yaşayan Türklerin evlilik ile ilgili uygulamaları, halkın gelenek, görenek, örf, âdet ve inanışlarında önemli yeri olan unsurlardır. Bu geçiş dönemindeki uygulamalar, aynı zamanda toplumların millî ve manevî karakteristiklerini taşımasının yanı sıra, gelişim sürecinde önemli vasıtalar da olmaktadır.

Her toplum, tarihin seyri içinde kendine has kültürel değerlerini meydana getirmektedir. Bu kültürel değerlerden bazıları zamanla toplumun ihtiyaçlarına cevap veremediğinden veya farklı sebeplerden dolayı kaybolmakta, bir kısmı ise halkın maddî ve manevî hayatıyla ilişkisini kesmeyerek varlıklarını sürdürebilmektedir.

Bu alışmayla, Prizren ve Gilan şehirleri rnekleminde Kosova’da yaşayan Türklerin kültürel yapısına, özellikle evlenmeye ilişkin örf, adet, görenek, gelenek ve halk inanışlarının günümüzdeki durumlarının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Ayrıca, yüzlerce yıldır farklı kültür, din ve ırka mensup toplumlarla bir arada yaşayan Kosova Türklerinin hayatında fonksiyonelliğini koruyan inanışlar ve bunlara bağlı pratiklerin tespit edilmesi, kökleri binlerce yıl öncesine dayanan Türk kültürüyle benzerlik ve devamlılık gösteren yönlerinin olup olmadığını ortaya koyma imkânı verecektir.

Çalışma bölgesi olarak Kosova’nın Prizren ve Gilan şehirleri seçilmiştir. Yüzyıllar boyu Türk hâkimiyetinde kalmış olan Prizren, Kosova’nın en önemli kültür merkezlerinden birini oluşturmaktadır. Farklı kültürlerin kaynaştığı Prizren ve Gilan, günümüzde de Türklerin yoğun olarak yaşadıkları şehirlerdir. Kosova’da yaşayan Türkler, farklı dil, din ve ırka mensup diğer halklarla bir arada yaşamışlar, kendi benliklerini, kimliklerini ve kültürlerini unutmamışlardır.

Araştırma, teorik ve uygulamalı olarak iki kısımdan oluşmaktadır. İlk aşamada, konuyla ilgili geniş kapsamlı literatür taraması yapılarak konunun teorik erevesi oluşturulmuştur. İkinci aşamada ise, araştırmanın amacı doğrultusunda saha çalışması bölümü gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Sahasının Tanıtılması

Kosova, küçük bir yüz ölçüme sahip olmasına rağmen, Balkanlarda önemli bir konuma sahiptir. Coğrafi konum olarak, Avrupa kıtasının güneyinde ve Balkan yarımadasının kuzeybatısında yer alır. Türkiye ile Avrupa lkeleri arasında köprü görevini görür. Kosova, kelime olarak "kuş ovası" anlamına gelmektedir ve Balkanlara yapılan Osmanlı ncesi Türk glerinden kalma bir isimdir (Malcolm, 1999, s.24-26).

Başkenti Priştina olan Kosova’nın kuzey ve doğu sınırında Sırbistan, güneyinde Kuzey Makedonya, batısında Arnavutluk ve Karadağ bulunmaktadır. Toprakları her türlü ürünün yetişmesine imkân verecek ölçüde verimlidir. Güneyde şar Dağları, batıda Arnavutluk Alpleri, Karadağ sınırı bölgesinde Mokra Dağları, kuzeydoğu da Golyak Tepeleri bulunmaktadır (nen, 2006:6-7).

Kosova’da yaşayan Türkler; genel olarak şehir merkezlerinde kalmış bir nüfus yapısı göstermektedir. Prizren, Mamuşa, Priştine, Gilan yoğun Türk nüfusunun yaşadığı yerlerdir (Tılı, 1999:72-73).

Evlenme

İnsan soyunun devamı, milletlerin bekası için insanların evlenerek bir aile oluşturması zorunludur. Aile müessesesi toplumun çekirdeğini oluşturur. Ailenin temelleri ne kadar sağlam atılırsa, toplumun yapısı o kadar sağlam olur.

Ailenin evlenme yoluyla kurulması, bütün toplumlarda bu kurumun önemli bir yer edinmesine sebep olmuştur. Evlenme gelenekleri dünyanın her yerinde görülmekle birlikte, eř seğimi, eř sayısı ve evlilik törenleri, kültürlere göre çeşitlilik sergilemektedir. Türk kültürünün bütünlüğü evlilik kurumunda da kendini göstermektedir. Tarihi, coğrafi Őartların yarattığı mahalli farklılıklara rağmen Türk boylarının ortak bir hayat yaşadığı dönemlerde teşekkül eden ortak kültürel değerlerin önemli bir kısmı günümüzde de devam etmektedir.

Evlenmelerle ortaya çıkan aile, kültürünün bir parçası olan toplumsal örgütün temel birimi olarak toplumun oluşmasında görevler üstlenir. Akrabalık ise, her toplumda böylesi görevleri ve işlevleri olan ailenin evrenselliğinin nesnel ve crtlmez biğiminde kanıtlayıcısıdır (Balaman, 2002:27). Ailenin toplumsal yapının temelini oluşturması, bu birliği sağlayan evlenme olayına evrensel bir değer kazandırmıştır. Her toplumda evlenme, bağlı bulunduğu kültür tipinin belirli kurallarına uyularak geręekleřtirilir. Bu nedenle, evlenmede uygulanan tre, adet gelenek ve görenek o toplumun evlenme kültürünü oluşturur.

Toplumsal yapının temelini oluşturan ve evlilikle doğan aile, akrabalıkların, dayanışmanın, kültürel değerlerin yeni kuşaklara aşılanmasında ve iletilmesinde büyük sorumluluk taşımaktadır. Aile, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve psikolojik bir birikimdir (Güvenç, 1999:106). İnsan hayatındaki geğiş dönemlerinden biri olan evlenme, kadın ve erkeğin bir aile olarak sosyal yaşama katılma sürecinin başladığı önemli bir dönemdir. Evlilik, bir erkekle bir kadının dinî inançlara, yasalara, tre ve geleneklere göre herhangi bir sakıncası olmayan, toplumun bütün katlarınca uygunluk gösteren bir biğimde bir araya gelip birlikte yaşaması ve kutsal kabul edilen aile müessesesini kurmalarıdır. Toplum yapımızın temeli sayılan ailenin oluşmasında önce ortaya çıkan dnr gezme, söz kesme, nişan, ceyiz alma, kına gecesi, düğün, gerdek gecesi, duvak gibi geleneklerin uygulanmasında ebeveynler en etkin rolleri üstlenirler. Düğünler asırlardır Türklerin sosyal hayatını renklendiren İslamî motiflerle ve İslamiyet ncesi geleneklerle dopdoludur (Korkmaz, 1999:92).

Evlenme Biğimleri

Anadolu'da kültürel değerlişimlerin yoğun olarak yaşandığı büyük kentlerde, doğrudan tanışıp anlaşarak evlenmeler giderek yaygınlaşırken, geleneksel kesimlerde evlenme biğimlerinin başında görücülük başta gelmektedir. Grclkte, erkeğin ailesinden, yakın akraba ve komşulardan seğilen birkaç kadın, gelin olarak düşünülen kızın evini ziyaret ederek, kızı yakından incelemeleri ve niyetlerini kıza ve ailesine belli etmeleri söz konusudur. Buna "kız bakma, görücü cıkma, dnr gezme" gibi adlar verilir. Grcler kızı görüp, olumlu bir yargıya vardıkdan sonra, daha ayrıntılı bilgiler edinmek için ziyaretlerini bitirirler. Böylece, kız ailesine de düşünme payı bırakılmış, damat adayı hakkında bilgi edinmeleri için zaman tanınmış olur. Her iki tarafın olumlu bir karara varması sonucu görücülerin işi bitmiş olur. Grclk yoluyla evlenmede, evlenecek erkek veya kızıdan ck, ailelerin girişimi, isteği ve beğerlisi ön plandadır (rnek, 2000:185-186).

Araştırma sahasında en sık grlen evlilik türü kız ile erkeğin birbirlerini görüp, anlaşarak evlenmeleridir. Aileler bu konuda anlayış göstererek ve evlilik olayına onay verirler.

Bölgede grlen diğer bir evlilik çeşidi ise görücü usulü evliliktir. Ancak bu evlilik çeşidi ortadan kalkmaktadır.

Türk aileler arasında akraba evliliğine hoş bakılmamaktadır. Akrabalara kardeş gözüyle bakıldığı için bu tür istekte bulunan gençler hoş karşılanmamaktadır.

Kız kaçırma yoluyla ile evlenme çok azdır. Kız kaçırmaya “kız kavrama” denilmektedir. Aileler bu olaya bir müddet tepki göstermekte, ancak sonrasında gençleri affetmektedirler.

Başlık parası uygulaması geçmişte görülürken günümüzde tamamen ortadan kalkmıştır.

Evlilik ağı - Evlilik Yaşı

Geleneksel kesimde kızın ve erkeğin biyolojik ve fizyolojik gelişmelerle buluğ çağına girmesiyle evlilik ağı başlar. Bu belirtilerle birlikte kişisel sorumluluklar da artar. Kızlar ev işlerine katılarak aile ve grup içerisinde genç kızlığın gerektirdiği rollere bürünür, karşı cinsle ilgilenmeye başlarlar. Erkek ocuk da, aynı Őekilde toplumsal rolüne bürünerek evin ekonomisine katkıda bulunmaya başlar. Erkeğin askerliğini yapması, iř bulması vb. evlenmesi için geçerli sayılan ölçülerdir. Ayrıca büyük kardeşlerin daha önce evlenmelerine dikkat edilir. Abla veya ağabeyinin izni olmadan, küçük kardeşe evlenme sırası verilmez. Kırsal kesimde evlenme, kentlere göre daha erken yaşlarda olmaktadır (rnek, 2000:189-190).

Araştırma sahasında evlenme yaşı yörelere göre farklılık göstermektedir. Önceleri 18-25 yaş arasında evlenmelerin en uygun dönem olduğu kabul edilirken, günümüzde evlenmenin her yaşta gerçekleştiğini söylemek gerekir.

Erkeğin yaş itibariyle kızıdan daha büyük olmasına dikkat edilmektedir. Evlenme yaşı eğitim görmüş gençlerde daha yüksektir. Kızlarda evlenme yaşı erkeklere göre daha erkendir. Eskiden büyük kız dururken küçüğün evlenmesine izin verilmezken son dönemlerde çoğu evlilikler yaşa ve sıraya bakmadan gerçekleşmektedir.

Evlilik Aşamaları

Grclk – Dnrclk - Kız İsteme

Grclk, daha çok Őehir ve kasaba ortamlarının bir göreneği durumundadır. Kırsal kesimde, görücülük ile kız isteme birbirine karışmıştır. Aynı çevrede yaşayan gençler ve aileleri zaten birbirlerini gördükleri ve tanıdıkları için grclğe gitmek yerine doğrudan dnrclğe gidilmektedir. Geleneğin devam ettiği yerlerde kız görmeye erkeğin annesi ve yakın akraba olan kadınlar gider. Kadınlar önce kızın güzelliği, terbiyesi, temizliği, davranışları vb. hakkında yargıya varırlar. Daha sonraki aşama kızın ve ailesinin soruşturulmasıdır. Bu arada kız tarafına da düşünme süresi tanınmış olur. İki taraf karşılıklı olumlu değerlendirmeye varınca görücülerin işi sona erer (Boratav, 1984:173).

Kosova Türk toplumunda eski dönemlerde evlilikler erkek ve kız birbirini görmeden tamamen görücü usl gerçekleşirken, günümüzde bu durum değişmiştir. Gençler kendi iradeleriyle evlilik yapmaktadır.

Kızın istenmesinden önce kız evinin ağzı aranır. Her iki taraf da birbirlerinin aile durumlarını soruştururlar. Aileler birbirilerini uygun görürlerse erkek tarafından kız tarafına “misişi” gönderilir. Misişi her iki aileyi de tanıyan, her iki aile tarafından sevilen ve saygı duyulan, sözü dinlenen bir kişi olmasına da dikkat edilir. Misişinin erkek veya kadın olması hususunda bir kural yoktur.

Misişiler pazartesi veya perşembe günlerinde gönderilir. Kız evinde kahveler içildikten sonra misişi “Allah’ın emriyle Peygamberin kavliyle kızınızı istemeye geldik” diyerek ziyaret sebebini açıklar. Erkek tarafının durumunu, damat adayının meziyetlerini anlatır. Kızın ailesi tarafından ilk defa gelen misişiye bir cevap verilmez. Kız verilmeyecek olsa bile “yine gelin” denir. İlkinde cevap alamayan misişi bir süre sonra kız tarafına ikinci defa gider. Yine cevap vermezlerse kızın ailesinin bu evliliğe razı olmadığı, kızlarını vermeyecekleri anlaşılır. Misişi bu ziyaretlere giderken herhangi bir hediye götürmez. İki tarafın anlaşmasını ve kızın verilmesini sağlayan misişiye hediyeler verilir.

Söz Kesme / Tatlı Yeme

Söz kesimi, kız isteme aşamasından sonra gelir. Dnrclk yoluyla anlaşan ailelerin, anlaşmalarını geniş bir topluluk huzurunda sözle iyice pekiştirmelerine “söz kesimi” ya da “söz kesme” denir. Söz kesiminde başlık ve hediyeler konuşulur, sze bağlanır (rnek, 2000:191).

Araştırma sahasında ailesi kızlarını vermeye razı olunca söz kesme günü tespit edilir. Söz kesme günü kız evinin yakınları bir araya gelip misişiye kızını verdiklerini bildirirler ve erkeğin evine götürmesi için bir havlu verirler. Misişi havluyu erkeğin babasına verir. Havlu ailesinin kızlarını verdiklerine dair bir işarettir. O akşam hem erkek evinde hem de kız evinde eğlence yapılır. Daha sonra arayı çok uzatmadan söz kesme işlemi yapılır. Söz kesme töreninde gelen erkek tarafına sadece kahve ikram edilmektedir. Söz kesme işlemi günümüzde yapılmamakta doğrudan nişan töreni yapılmaktadır.

Nişan – Nişanlılık

Nişan, sözden sonraki evlilik aşamasıdır. Nişan törenleri Anadolu'nun pek çok yerinde düğün törenleriyle benzerlik gösterir. Nişan harcamaları ve törenlerini kimi yörelerde kız tarafı üstlenirken, kimi yörelerde erkek tarafı üstlenmektedir. Ancak nişanı kim yaparsa yapsın nişan töreni kızın evinde veya kızın ailesinin uygun gördüğü yerde yapılmaktadır. Nişanlılık bir ara dönemdir. Bu dönem genç kızla erkeğin kurulacak olan yeni yuvaları için psikolojik ve sosyal açıdan kendilerini hazırladıkları dönemdir. Nişanlılık sresinin kesin bir sınırı yoktur. Bu süre daha çok iki tarafın anlaşmasına bağlıdır. Kimi zel durumların, askerlik, okul, gurbetten dönüş, hastalık, ölüm, vb. faktörlerin etkisiyle süre uzayabilir veya kısalabilir. Sre konusunda her iki tarafın hazırlanması ve kimi ekonomik etmenler de rol oynamaktadır (rnek, 2000:193-194).

Kültürümüzde nişan ve nişan töreninde yüzük takılmasının önemli bir yeri vardır. Erkek ile kız arasında, erkeğin ailesi ile kızın ailesinin arasında yapılan anlaşmanın somutlaştırılması görevini nişan yüzüğü üstlenmektedir. Nişan yzğnde dikkat çeken bir diğer nokta ise altın olmasıdır. Altın kullanılması toplumda hayırlı ve kutsal bir iř olarak grlen nişan töreninin madenler

içerisinde en değerli olarak kabul edilen altın ile talandırması anlamına gelmektedir (Gönen, 2006: 64).

Araştırma sahamızda söz kesiminden ya da misişinin havluyu getirmesinden yaklaşık iki hafta sonra nişan töreni yapılır. Nişan töreni erkek evinde yapılır. Nişan töreninde kız tarafı kaynana, kaynata ve diğer yakın akrabalara mintan, pijama, kumaş vb. Çeşitli eşyalar götürürler. Erkek tarafı ise gelin olacak kıza maddi durumu uygunsa 10 takım elbise verir. Nişan töreninde yüzüklerin takılmasından sonra yakın akrabalar nişanlı ifte takı takarlar.

Nişan töreninde ayrıca bundan sonraki sürecin nasıl olacağına dair bir planlama yapılır. Özellikle düğün tarihi belirlenir. Nişan ile düğün töreni arasında kız tarafı çeyizini tamamlar. Nişan ile düğün arasındaki süre uzaması durumunda erkek tarafı kız tarafına zaman zaman çeşitli hediyeler götürür.

Çeyiz

Türk kültüründe düğünden önce “eyiz asmak” geleneği yaygındır. Kız evinden gelinin tüm çeyiz eşyası erkek evine taşınır ve sergilenir. Komşu kadınlar ve genç kızlar eyize bakmaya gelir. Genç kızlarımızın yaptıkları işler beğeniyle izlenir. Böylece, aynı zamanda geleneksel el sanatlarının sürdürülmesi de sağlanmış olur (Tezcan, 1998:224).

Kız evinin sosyal-kültürel ve ekonomik durumunun göstergesi olan çeyiz, bütün Türk dünyasında olduğu gibi Prizren ve Gilan’da yaşayan Türklerin de evlenme âdetlerinin vazgeçilmezlerindedir. Folklorun maddî kültür temsilcisi olan çeyiz, fonksiyonunu devam ettirmekle birlikte, zaman içinde eşyalarda değişiklikler olmuştur. Eskiden kayın valide ile oturma yaygın olduğundan genelde sadece sandık eşyası hazırlanırken, günümüzde ekonomik duruma bağlı olarak ayrı ev açıldığından, mobilya türü eşyalar eyize eklenmiştir. Artık sandık eşyasında aşırıya kaılmamakta, gelin olacak kızın kullanacağı kadar el işi malzeme verilmektedir. Fakat yine de çeyiz sandığında, yoğun el emeği gerektiren dantel masa örtüsü, yatak örtüsü, perde, oda takımı, dantelli havlular mutlaka bulunmaktadır.

Araştırma sahamız olan Gilan’da çeyiz serme düğünden önce gerekleştirilir. Akrabalar, arkadaşlar, komşular çeyizi görmeye gelirler. Misafirlere kız tarafı kahve, çay, lokum ikramında bulunur. Cumartesi günü çeyiz kız evinden erkek evine götürülür ve orada açılır. Çeyiz açılmasıyla birlikte erkek evinde eğlencede başlar. Aynı gün kız tarafında da kına eğlenceleri başlamış olur.

Kına Gecesi

Kına, “kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen, sa ve elleri boyamakta kullanılan toz”dur (Türkçe Sözlük; 2005:1155). Toz halindeki kınayı su ile karıştırıp bulamaç kıvamına getirerek boyanacak yere sürme işlemine “kına yakmak” denir. Dğnlerimizde genellikle gerdek gecesinden bir önceki gece “kına gecesi” yapılmaktadır. Bazı bölgelerimizde sadece kıza kına yakılırken, bazı bölgelerimizde hem kıza hem de damada yakılmaktadır. Kına geceleri düğün merasimleri içerisinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Kına gecesi, esas düğünden bir gün önce kız evinde yapılan bir törendir. Bazı bölgelerde kızın evli ya da bekâr arkadaşlarına kız evinde “kına yemeği” verilir. Yemekten sonra eğlence başlar. Kına gecesine özgü eğlenceler yapılır, oyunlar oynanır, şarkılar türküler söylenir ve kızın ellerine

kına yakılır. Gelin kız, acıklı türkülerle ağlatılır. Kızın ağlatılması bir gelenektir. Kızın mutlaka ağlaması istenir (Tezcan, 1998:222).

Kına gecesi gelenekleri Anadolu'da genellikle benzerlik göstermektedir. Yatsıdan sonra erkek tarafının kadınları, kız evine gelir. Konuklara "kına tepsisi" içinde çeşitli çerezler, tatlılar, kına gecesi çöreği, kına helvası vb. sunulur. Sonra gelin ellerinde mumlar yanan evlenmemiş genç kızların arasında kına kıyafetini giymiş olarak konukların bulunduğu odaya gelir. Yüksekçe bir yere oturur. Türküler söylenir, oyunlar oynanır, gelin ve konuklar izler. Sonra bir dua ile kına yakma törenine başlanır.

Gelinin kınasını "başı bütün, başı bozulmamış" (kocası ölmemiş, boşanmamış) bir kadın yakar. Gelinin sağ avucunun ortasına kına ve üzerine bir altın ya da para konur. Eli ipek bir mendille bağlanır. Bazı yerlerde gelinin ellerine olduğu gibi ayaklarına ve saçlarına da kına yakılır. Kına yakılırken kına türküleri söylenerek gelin ve yakınları ağlatılır. Türküler bitince şerbetler içilir. Herkes ortaya para ya da armağan atar. O gece sabaha kadar gelin uyutulmaz. Arkadaşlarıyla eğlenir (Er, 1982:158).

Gilan ve Prizren'de kına ile ilgili benzer uygulamalar tespit edilmiştir. Kına gecesinden önce arşamba akşamı kız evinde, perşembe akşamı erkek evinde eğlence düzenlenirdi. Kına gecesi öncesi, gelin adayına en yakın arkadaşları tarafından banyo yaptırılır. Banyo yapılırken gelin adayının kız arkadaşları banyonun dışında çember oluşturarak türküler söylerler. Banyo yapıldıktan kısa bir zaman sonra kına gecesi hazırlıkları başlar.

Gelin kına gecesine araştırma sahamızda geleneksel kadın giyimini oluşturan; beyaz ityan (şalvar), beyaz el işlemeli gömlek, sıрма (gümüş) yelek, bindallı türünden ayaklarına kadar uzanan kaftan, duvak veya fes, beyaz ayakkabı giyerek katılır.

Kına gecesine kız tarafının yakınları, arkadaşları, komşu ve mahalle kızlarının yanı sıra erkek tarafından davet edilen kadınlar katılır. Gelin adayı o akşam bindallı denilen kadifeden ve işlemeli, ayak bileklerine kadar uzanan kaftan türünde elbisesini giyer. Selamlamalardan sonra gelen misafirlere erkek tarafından gönderilen kuruyemiş ve içecek yani gl şurubu ikram edilir.

Kına yakılmadan önce def (daire) eşliğinde türküler söylenir, oyunlar oynanır. "Kalk Gelin Hanım ve Ramizem" türküleri söylenerek gelin de oynatılır.

Eğlence bitince gelin salonun ortasına oturtulur, başı kırmızı bir tl ile örtülür. Daha sonra kına bir tepside karıştırılır, iek ve mumlarla süslenir, genç kızlara da birer mum verilir. nden kına tepsisiyle iki orta yaşlı hanım, arkasından da genç kızlar ellerinde mumlarla ili türküler söyleyerek gelinin yanına gelirler. Kızlar gelinin etrafında çember oluştururlar, kadınlar ise gelinin önüne melir. Kına yakılmasının başlamasıyla erkek tarafından gelen bir kadın getirmiş olduğu iki adet altını tepsinin bir kenarına bırakır. Kına gelinin iki avucunun ortasına sürülür ve altınlar sürülen kına üzerine koyulur. Evlendikten sonra gelin avucundaki bu altınları uğur ve bereket için her zaman özel bir yerde saklar. Daha sonra gelinin elleri beyaz tülbentle sıkıca bağlanır ve üzerine kırmızı renkteki kına eldiveni giydirilir. Bu sırada ili türküler söylenmeye devam edilir. Kına gecelerinin vazgeçilmez unsurlarından biri de gelin adayını ağlatmak için söylenen türkülerdir. Bu türkülerin içtenliğine dayanamayan gelin adayı mutlaka ağlar. Eğer ağlamazsa "kocada gnl var."

şeklinde yorumlanır ve ayıplanır. Kına yakma törenine katılan bekâr kızlar kısmetlerinin açılması için kendi ellerine de kına yakarlar.

Kına yakıldıktan sonra gelin yerinden kaldırılır ve neşeli türküler eşliğinde oynatılır. Akabinde kına gecesine katılan ve eski oyunları oynamasını bilen hanımlar def eşliğinde eski oyunları oynarlar. Genç kızlardan da bu oyunları öğrenmek ve ileride de yaşatmak amacıyla bu eski oyunculara eşlik edenler olur. Oynanan oyunlardan sonra misafirler uğurlanır, sadece gelinin en yakın arkadaşları ve yakınları kalırlar.

Araştırma sahasında söylenen kına türküleri arasında Mutfakta Trupçe, Alın Kızlar Posteçi, Bizim Evde Keçi Kulagi, Yüksek Yüksek Tepeler, Başına Bağlamış Bir Oyali Şami, Kızım Be Kızım, Yağmur Yağar, Kurdelemin Uçları¹ gibi türküler oldukça yaygındır. Kosova'da yaşayan Türklerin düğün, bayram ve diğer kutlamalarda oynadıkları oyunları kadın oyunları, erkek oyunları ve kadın-erkek birlikte oynanan oyunlar olarak tasnif etmek mümkündür. Fakat son yıllarda hemen bütün oyunlar hem kadınlar hem de erkekler tarafından oynanmaktadırlar. Kadın oyunlarından bazılarını kadınlar tek olarak oynar. Bu tür oyunlar arasında en bilinenleri "Hatice" ve "Mangala"dır. "Hatice" oyunu kendi türküsüyle, "mangala" oyunu ise melodiyle oynanabilir. İki veya daha fazla kadının karşı karşıya oynadıkları oyunların en bilinenleri "Mevlâna", "Çiçek", "Göbek", "Kaçamak" adlı oyunlardır. Bu oyunlar kadınlar tarafından çiftler halinde oynanır. Kadınların grup halinde oynadıkları oyunlardan en bilineni ise "Horo", "Mevlana" ve "Metelik" adlı oyunlardır. Kadın ve erkeğn birlikte oynadıkları oyunlar "Şoto", "Bardak" "Değrmenci" adını taşıyan oyunlardır. "Mevlâna" oyununu da bazen bir kız bir erkekle oynar. "Bardak" oyunu Kosova genelinde oynanan bir oyundur. Bu oyunu, kız ve erkek başlarında birer bardak dolusu suyla karşı karşıya oynarlar. Su dökülmeden çeşit çeşit hareketler yapılır. Erkeklerin tek olarak oynadıkları oyunlar aralarında en önemlisi "Horo"dur. Kadınların oynadıkları "horo"ya benzer. Fakat erkeklerin oynadıkları "horo"nun yavaş ve hızlı olmak üzere iki çeşidi vardır. Erkeklerin oynadıkları eski oyunlardan biri de "Kılıç" oyunudur. Eskiden kılıçlarla oynanan bu oyun, günümüzde kılıç varmış gibi ellerin sallanmasıyla oynanır. Kosova'da Türk oyunları ile birlikte "Şoto", "Jur Oyunu", "Çaçak", "Vranyanka", "Jikino Kolo", "Sitna kolo" gibi Arnavut ve Sırp oyunları da oynanmaktadır (Hafız, 1997:185-187).

Esas Düğün

Düğünler, bütün kültürlerde olduğu gibi Türk kültüründe de insanların mutluluklarını ifade eden törenler arasındadır. Düğünün amacı; evlenen çifti çevreye ilân etmek, duyurmaktır. Çevre, evlilik olayında önemli bir etmendir. Yani evlilik bireysel bir olay olmayıp, çevreyi ilgilendiren, çevrenin de devreye girdiği bir olgudur. Evlenme olgusu evrensel olduğu gibi, onun bir kesiti olan düğün de evrensel bir olgu olarak bütün kültürlerde görülür. Fakat her kültür, evlenme olgusunu ve düğünü kendi kural ve kalıplarına uydurarak gerçekleştirir. Bu biçimlendirmede toplumun tarihsel gelişimi, yerleşim düzeni, ekonomik yapı ve gelenekler rol oynar (Tezcan, 1998:219-220).

¹ Adı geçen türküler; Prizren'de faaliyet gösteren Doğruyol Türk Derneği'nin "Prizren Düğün Türküleri" adıyla çıkardığı kasette de mahalli özelliklerine uygun olarak icra edilmiştir.

Türk kültüründe düğün, bir ailenin doğması, akraba ve dostların bir araya gelmesi ve eğlenceler düzenlenmesi için bir araçtır. Genellikle müzik eğliğinde yapılan düğünlerde misafirlere çeşitli ikramlarda bulunulur.

Gilan ve Prizren’de gelin alma töreni müzik eğliğinde gerçekleşir. Gelini almaya gelenler kız evinde def (daire) eğliğinde karşılanır, yöreye has oyunlar oynanır. Misafirlere lokum ve gl şurubu ikram edilir. İkrâm edilen şurubu alanlar tepsiye para koyarlar. Kaynana gelinin yanına girdiğinde “her Őeyin tatlılık içinde geçmesi” için gelinin ağzına Őeker koyar. Gelin bu Őekeri kocasının evine gidinceye kadar ağzında tutar. Gelin baba evinden çıkmadan önce aynaya bakarak evlenmek isteyen kız arkadaşlarının isimlerini söyleyerek yanına çağırır. Arkadaşları gelerek gelinle birlikte aynaya bakarlar. Böylece tez zamanda kısımetlerinin aılacağına inanılır.

Gelin annesi ve kaynanası tarafından odasından çıkarılırken kaynana leblebi saçar. Gelin evden çıkmadan önce kendi ailesinden olan bütün erkeklerin elini per. Kendinden küçük erkeklerin de eli plr. El öperken hafifçe dizlerini büker. İki eliyle tuttuğu aile erkeklerinin elini pererek evine veda etmiş olur.

Gelin bir kolunda kendi babası, diğer kolunda kaynatası olarak evinden çıkarılarak arabaya bindirilir. Gelinin yanına erkeğin annesi veya kız kardeşi oturur. Arabaya bindirdiklerinde damadın babası Őeker ve demir para atar. Erkek evine gelmeden önce gelin Őehrin en güzel mesire yerlerinden birine götürülür. Orada da oyunlar oynadıktan sonra erkek evine gelirler. Gelin konvoyunun aynı yoldan ikinci defa geçmemesine zen gösterilmektedir.

Eskiden düğün konvoyu erkek evine gelirken konvoyun önünde kurban ve tepsi tepsi tatlılar gidermiş. Yine eskiden konvoy önünde bayrak taşınırken, daha sonra yönetim tarafından bayrak taşınması yasaklanmıştır.

Gelin eve girerken damat gelinin üzerine arpa atar. Evin giriş kapısında kaynana gelinin parmaklarını Őerbete batırır ve “yeni evindeki hayatının hep tatlılıkta geçmesi” için kapının çerçevesine üç defa sürdürür. Daha sonra kaynana, eltiler ve grmceler gelinin Őerbetli parmaklarını yalarlar. Ardından gelinin eline Kur’an-ı Kerim verilir, koltuğunun altına ekmek koyulur. Gelin içerde oturduğunda en kısa sürede ocuk sahibi olması için ve özellikle erkek çocuğu dünyaya getirsin diye kucağına erkek ocuk oturtulur. Gelin yeni evine geldikten sonra def eğliğinde düğün türküleri söylenir, oyunlar oynanır.

Nikah ve Gerdek

Evlilik töreninin asıl amacı; evlenmiş kadının doğuracağı çocukların babasını önceden bilmek, çocuğun bakımını tüzel bir güvenceye bağlamaktır. Öyleyse evlilik, doğuma izin veren bir geçiştir. Nikah töreninde sembolik olarak gelin ve gveye birbirleriyle evlenmek isteyip istemedikleri sorulur. Sorunun cevabı aslında bellidir. Fakat izin, evlenenlerden değil, toplumdandır, kadın ve erkeğin aile gruplarından alınmakta ve Őahitlere imza ettirilmektedir (Güvenç, 1999:243).

Düğünden sonra gençlerin bir araya gelmelerine “gerdek” denir. Gerdek medenî ya da dinî nikhtan sonra gerçekleşir. Böylece, gelin ve gveyin evliliği yasa, din ve toplum üyelerinin onayı ile geçerli sayılmış olur. Yasalarımız, ancak devletin görevlendirdiği yetkili memurun huzurunda ve usulüne uygun olarak kısıılan nikhı evlilik için gerekli saymaktadır. Yasalara göre geçersiz

olmasına rağmen, imam nikh denilen dini nikh, yaygınlığını sürdürmektedir. Genel olarak, medeni nikhn yanı sıra bir de dini nikh yapılmaktadır (rnek, 2000:197).

Prizren ve Gilan'da gerdek olayından önce mutlaka dini nikah kıyılır. Eskiden dini nikah için gelin ve damat camiye gidip, imam ve iki Őahit önünde dini nikahlarını kıyarlarmıŐ. Camilerde nikahların kaydedildiği bir defter tutulur, defterlerden nikah belgeleri ıkarılırmıŐ. Defter tutma uygulaması günümüzde Hristiyan gruplar arasında yaŐatılırken Müslümanlar tarafından uygulanmamaktadır. Aynı Őekilde dini nikahlar da günümüzde daha çok evlerde kıyılmaktadır. Resmi nikah için "dini nikahtan sonraki herhangi bir tarih olabilir" denilmektedir.

Gerdek ncesi çok ocuk sahibi olmaları için, birkaç küçük ocuk gelinin yatağında yuvarlandırılır. Gerdeğe girme yatsı namazından sonra gerçekleŐmektedir. Yatsı namazından sonra gerdek odasına ilkin gelin akabinde de hocanın güveyi duası okumasından sonra damat girer. Gerdeğe girmeden önce damat babasının, hocanın ve yaŐlıların ellerini per ve gerdeğe girme esnasında arkadaşları tarafından sırtı yumruklanır. Gerdek odasının kapısının önüne su dolu bir bardak bırakılır. Damat gerdek odasına girmeden ayağıyla bu bardağı kırar. Duvağı aabilmek için damat geline yüzgörümlüğü takar.

Bu konuda yapılan bir uygulamada doğacak ilk çocukları erkek olsun diye duvağı erkek çocuğa atırırlar. Gerdek öncesinde mutlaka damat namaz kılar. Bu arada erkeğin evinde düğün Őenlikleri Őarkı, trk ve halaylar eşliğinde devam eder. Gerdek esnasında odabaŐında damadın kız kardeŐleri ve yakın genç kız akrabaları beklerler. Damada ve geline "Tigania" denilen bir türlü hamur pidesi yedirir ve Őerbet içirirler. Daha sonra gelin giymiŐ olduğu en iyi entarisi ile dıŐarıya çıkarılır ve oradakilerin ellerini per, düğünü seyretmesi için oturtulur. Damadın babası da bakireliğinden dolayı geline hediye verir. Bütün gece süren düğün sabahın erken saatlerinde sonra erer. Misafirler dağılmadan önce, gelin odasına götürülür ve böylelikle düğünün ilk günü ve gecesi misafirlerin dağılmasıyla son bulur.

Düğün Sonrası

Gelin Yanı

Düğünün en son safhası olan "duvak" töreni, gelinin bekretini, iffetini, çiftlerin karı-koca olmasını ifade eden bir törendir. Aslında "duvak", nikhtan önce gelinin beline bağlanan bekret kuŐađı ile aynı anlama gelmektedir. Zira kızın babası, dayısı, ağabeyi "duvak"ı rterlerken bir anlamda kız üzerindeki velayet haklarını damada teslim etmiŐ sayılırlar. "Duvak" adıyla bilinen bu gelenek, "paa günü, yüz açma, yüz aımı, Cuma günü, duvak açma, cumalık, gelin ertesini, spha günü, sabahiye, kahve içmesi, duvak indirme, gelin sabahı, cuma sabahı, baŐ düzme, gelin yanı, gelin sofrası" olarak da bilinmektedir. Genellikle düğünün ertesi günü tertip edilen "duvak" törenine gelenlere yemek ikram edilir. Duvak törenlerinde yöreye has algılar eşliğinde türküler söylenir, oyunlar oynanır. Duvak töreninin yapılmasında en büyük etken "gelinin bakire olmasının kutlanması ve çevreye iln edilmesi"dir. Bazı bölgelerde ise, yeni evlilerin eksikliğini tamamlama, onlara maddi yardımda bulunmak için düzenlenir. Gelin evini düğünden önce gezmenin uğur getirmediğine inanılan yerlerde, bu toplantının amacı gelinin çeyizini, eŐyalarını yerinde görmektir. Duvak, düğüne gelemediği için gelini göremeyen, ona hediyelerini veremeyen misafirleri ağırlamak, düğün töreninin hiç olmazsa son kısmına katılmalarına imkân verir. Bazı

yörelerde ise, güvey tarafının gelini yakından görmeleri, onunla tanışmaları, gelinin yeni hayatı için uygun bir evre hazırlamaları anlamını taşıır (Köse, 2003:93-98).

Gilan ve Prizren’de düğünden sonraki gün “Gelin Yanı” töreni yapılır. Gerdek sabahı gelin ve kaynana erken kalkar ve kahvaltı hazırlarlar. Kaynanası geline kime nasıl hitap edeceğini açıklar. Kahvaltı esnasında kaynana evdekileri geline tanıtır. Gelin el per, evdekiler altın yüzük, küpe, kolye, bilezik vb geline almış oldukları hediyeleri verirler.

Daha sonra “gelin yanı” için hazırlıklar yapılır. Kaynana gelinin yapması ve bilmesi gereken adetleri geline anlatır. Tren için gelinin saçı ve makyajı yapılır. Gelin ityan (şalvar), gömlek, sırmalı yelek giyerek trene hazırlanır. “Gelin yanı” törenine sadece erkek tarafının kadınları katılır, kız tarafının akrabaları davet edilmez. Tren için evin şartlarına bağlı olarak geniş bir oda veya bahçe hazırlanır. Törene katılan kadınlar da Kosova’da yaşayan Türklerin geleneksel kadın kıyafetleriyle gelirler.

Kaynanası ve görümcesi gelinin en yakınına oturur. Gelin yaş olarak kendisinden kk olanlar olsa da, trene katılan her misafirin elini per. Bu sırada dizlerini kırarak biraz melir, sonra kalkar. Bu hareketi her defasında üç kere tekrar eder. Misafirlere lokum ve gl şurubu ikram edilir.

Gelin yanı töreninde def eşliğinde türküler söylenir, kadın oyunları oynanır. Yrenin geleneksel oyunlarını bilen kadınlar def (daire) eşliğinde oyun oynarken, geniş kızlar da oyunları öğrenmek için eşlik ederler.

Gelin yanı töreni bitinceye kadar tören yapılan evin avlu kapıları açıktır ve herkes gelinin güzel olup olmadığını görmek için içeriye girip gelin yanı törenini ve gelini bir süre seyrettikten sonra giderler. Gelin yanı devam ederken oraya damat veya başka bir erkek gelemmez. Gelin yanı bütün gün sürdüğünden misafirlere öğlen yemeği de verilir.

ğle yemeğinden sonra gelinin kız kardeşi gelerek ablasını kutlar. İki kardeş kısa bir süre gelinin odasında görüştükten sonra gelinin kız kardeşi oradan ayrılır.

Gelin yanı törenleri genelde günün son saatlerine kadar sürmektedir. Törenden sonra gelin dinlenmesi için odasına gönderilir. Akşam olunca gelinin “baklavası ve poğaçası” yenir. Gecenin ilerleyen saatlerine kadar ev sakinleri bir arada olurlar ve daha yakından tanışır. Yatmaya önce gelin ve damat gider. Aile fertleri onlar gittikten sonra yatarlar. Böylece gelinin kocasının evindeki ilk günü son bulur.

Gelin yanı töreninden bir hafta sonra gelin ve damat, erkeğin ailesiyle birlikte kızın evine gider. Onunla birlikte evin en yakınları gider. Damat kız evine götürdüğü misafir başına para verir. Damat bu parayı kaynanaya vermez, onu hiç kimsenin görmediği bir yere saklar. O akşam yemek yenilmez ama sütlaç, malebiye, baklava, çay ve sonunda kahve içildikten sonra gece son bulur. Misafirler evden ayrılmadan önce damadın ayakkabılarına şerbet atılır.

Bu ziyaretten bir hafta sonra kızın ailesi ve yakın akrabaları erkek evine davet edilir. Bu davet için özel yemekler ve tatlılar yapılır. Gelinin annesi ve akrabaları geline hediyelerini verirler.

Düğünden iki hafta sonra, kaynanası gelini okolata, Őeker vb ile annesinin evine gönderir. Aynı akŐam erkeğin bütün ailesi de kız evine gider. Kız evinde damadın ailesine ziyafet verilir. Ziyafet sona erdikten sonra kahveler içilir ve misafirler evlerine dönerler, gelin ise ilk defa annesinde iki akŐam yatıya kalır.

Evliliğin birinci ayının sonunda kaynana gelini annesine götürür. ‘‘AybaŐı’’ adı verilen bu ziyarette gelin annesinin evinde dört gece yatıya kalır.

Evliliğin altıncı haftasında kaynana gelini yine annesine gönderir ve altı hafta denilen bu adetle gelin annesinin evinde altı gece yatıya kalır. Yedinci gününde gelin oğleden sonra annesinden alınır ve eve getirilir. Gelinin kocasının evine getirilmesiyle dğnle ilgili uygulamalar sona erer.

Günümüzde bu uygulamaların çoğu yapılmamaktadır. Özellikle düğün sonrasında evli çiftin balayına çıkması yaygınlaŐtıđı için düğün sonrası âdetler günden güne unutulmaktadır.

Sonuç

Bu çalıŐmada insan hayatının önemli geçiş dönemlerinden olan evlenme, Kosova’nın Prizren ve Gilan Şehirlerinde yaşayan Türklerin kültürleri esas alınarak ele alınmıŐtır.

Geleneklerin korunup yaşatılmasında araştırma bölgesinde yaşayan Türklerin karakteristik özellikleri ve dinî anlayışlarının büyük payı vardır. Bu özellikleriyle geçmişle bağlarını koparmamalarından dolayı onların hayatında atalarından kalan birçok gelenek ve görenek tüm canlılığı ile hâlâ yaşamaktadır. Türk Milleti’nin köklü geçmişinin, tarihî ve kültürel birikiminin bir yansıması olarak Prizren ve Gilan’da yaşayan Türklerin gelenek, görenek ve inanışları oldukça zengindir.

Geçiş dönemlerinin önemli bir aŐaması olan evlenme geleneğinde evlilik ağı, yaŐı, eŐ seimi, görücülük, dnrclk, kız isteme, niŐan, niŐanlılık dönemi hazırlıkları, düğüne davet, düğün hazırlıkları, kına gecesi, düğün, saçı, kısmet açma, nikh ve gerdek ile ilgili uygulamalar yoğun bir biimde geleneğe dayalı olarak sürdürülmektedir. Düğün sonrasında gelin yanı adı verilen düğün sabahı uygulaması hala yaŐadıđını tespit ettiğimiz adet ve uygulamalar arasındadır.

Aile kurumuna çok önem verilmektedir. Toplumun aynası olan sağlıklı bir aile kurmanın yolu evlilikten geçmektedir. Çeşitli evlilik türleri görülse de kaynak kiŐilerin ifadelerine göre en makbul evlilik, dnr gidilerek yapılan evliliktir. Evliliği meŐru kılan husus, nikhtır. Bu nedenle hem dinî hem de resm nikh kısılmaktadır.

Düğün merasimleri ve burada yapılan çeşitli etkinlikler, düğünü anlamlandıran ve ona renk katan hususlardır. Dolayısıyla düğünlerde çeşitli oyunlar oynanır, eğlenceler düzenlenir. Gerek evlilik gerekse doğum sadece mal zenginliği değil, çocuklara özellikle erkek çocuklara sahip olma arzusunu da ortaya koymaktadır. Çünkü erkek ocuk, neslin devamını sağlar.

Hayatın birçok alanında olduğu gibi, evlilik adetlerinde de millî ve dinî unsurlar birleŐtirilmektedir. EŐ seçiminde geleneksel değerler olan, kızın iyi soydan gelmesi, çalıŐkanlıđı, namuslu olması gibi özellikler günümüzde de gözetilmektedir. Bununla birlikte evlenecek olan kız ve erkeğin seçim konusunda etkileri artmıŐ, güzellik ve sevgi değerleri ön plana çıkmıŐtır. Aile

yapısında görölen yeni değerlere açıklık ve toplumsal normlardaki değişme ile gençler eskiye oranla evlenme isteklerini, başta anne olmak üzere diğer büyüklerle görüşebilmektedirler.

Kız evinin sosyal-kültürel ve ekonomik durumunun göstergesi olan çeyiz, bütün Türk dünyasında olduğu gibi Prizren ve Gilan'da yaşayan Türklerin de evlenme âdetlerinin vazgeçilmezlerindedir. Folklorun maddî kültür temsilcisi olan çeyiz, fonksiyonunu devam ettirmekle birlikte, zaman içinde verilen eşyalarda değişiklikler olmuştur. Eskiden kayın valide ile oturma yaygın olduğundan genelde sadece sandık eşyası hazırlanırken, günümüzde ekonomik duruma bağlı olarak ayrı ev açıldığından, mobilya türü eşyalar çeyize eklenmiştir. Bugün artık sandık eşyasında aşırıya kaçılmamakta, gelin olacak kızın kullanacağı kadar el işi malzeme verilmektedir. Fakat yine de çeyiz sandığında, yoğun el emeği gerektiren dantel masa örtüsü, yatak örtüsü, perde, oda takımı, dantelli havlular mutlaka bulunmaktadır.

Kına gecesinde yapılan uygulamalardan mum ışığı, kına, el öpme ve hediyeleşme vb. uygulamalar bütün canlılığıyla devam etmektedir. Törende yapılan uygulamalar, folklorik bir mahiyet kazanmış ve eğlence yönü artarak gelin olacak kızın heyecanını azaltmak, hüznünü ve sevincini paylaşmak amacına dönüşmüştür. Düğün süresi günümüzde kısalmış durumdadır. Eskiden yapılan bir haftalık düğünler, günümüz şartlarında bölge halkı için büyük bir ekonomik yük demektir. Geçim sıkıntısı ve mesai kavramı çerçevesinde en müsait zaman hafta sonu olmuştur. Bu yüzden, bir hafta boyunca yapılan düğünlerde yerine getirilen adetlerin bazıları uygulanmaz olmuştur.

Gelin indirilirken görölen âdetlerin çoğu büyü temellidir. Kurulan yeni ailenin zararlı etkilerden ve nazardan korunması, gelinin yeni ailesine bereket, huzur ve uğur getirmesi, bu mutluluk anının topluma da saçılması amacı güdülmektedir.

Sonuç olarak, Kosova'da yaşayan bütün insanların kültürlerinde ortak özellikler ve büyük benzerlikler vardır. Eski Yugoslavya halkları, Balkanlar ve Rumeli'de yaşayan insanların kültürleri ile Türk kültürü arasında kimi etkileşmeler mevcuttur.

Kaynaklar

- Balaman, Ali Rıza (2002). *Evlilik Akrabalık Türleri*. 2. Basım. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Boratav, P. N. (1984). *100 Soruda Türk Folkloru*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Çobanoğlu, Özkul (2000). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. 2. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Er, Tülay (1982). "Kına Türkülerinde Halkımızın Evlilik Felsefesi". *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri IV. Cilt Gelenek-Görenek ve İnançlar*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. s.157-168.
- Eroğlu, E. (2008). *Prizren Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-Ölüm)*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gönen, Sinan (2006). "Dede Korkut Hikâyeleri'nden Günümüze Yansıyan Evlilik Âdetleri". *Milli Folklor*. Cilt 9. Yıl 18. Sayı 69. s.62-71.

- Günay, Umay (1995). “Ritüeller ve Hidrellez”. Milli Folklor. Cilt 4. Yıl 7. Sayı 26. s.2-3.
- Güvenç, Bozkurt (1999). *İnsan ve Kültür*. 8. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hafız, Nimetullah (1997). “Kosova’da Türk Düğün Oyunları”. *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi. Halk Müziği, Oyun, Tiyatro, Eğence Seksiyon Bildirileri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. s.184-191.
- Korkmaz, Kürşat M. (1999). “Elli Yıl nceki Gaziantep’te Gelin ve Damat”. Milli Folklor. Cilt 6. Yıl 11. Sayı 42. s.92-95.
- Kktan, Y. (2008). *Gilan Türk Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri (Doğum-Evlenme-lm)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köse, Nerin (2003). “Türk Dğnlerinde Gerdek Sonrası Duvak Geleneği”. Milli Folklor. Cilt 8. Yıl 15. Sayı 60. s.92-109.
- Malcom, N. (1999). *Kosova*. ev. Özden Arıkan. İstanbul: Sabah Yayıncılık.
- Önen, A. M. (2006). *Kosova’nın Nihai Statüsü: Tarihi Süreç Ve Günümüzdeki Gelişmelerin İncelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- rnek, S. V. (2000). *Türk Halkbilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tezcan, Mahmut (1998). “Türk Evlenme ve Düğün Gelenekleri Modeli”. *Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1997*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. s.219-230.
- Tılı, L. D. (1999). *Milliyetçiliğin Penesindeki Kartal Kosova*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Trk Sözlük (2005). 10. Basım. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.